

EĞİTİMİN SOSYAL (TOPLUMSAL) TEMELLERİ

EĞİTİMİN SOSYAL TEMELLERİ

Eğitim, birey ile toplum etkileşiminin bir ürünüdür. Yani bireysiz toplum; toplumsuz eğitim olmayacağı bir gerçektir. Eğitim her şeyden önce bireyin gelişimini amaç edinir ve belirli bir çevrede gerçekleşir. Bu çevre; aile, okul, ülke, tüm evren biçiminde geniş ve çok boyutludur. Eğitimin çok boyutluluk ve karmaşıklık göstermesinin özünde hem davranış değiştirme süreci hem de toplumsal, açık bir sistem olması biçiminde iki temel neden vardır.

Toplumsal yaşayışımız, dolayısıyla toplumsal davranışlarımız üzerinde eğitimin büyük bir etkisi olduğundan insan davranışlarını değiştirmeyi amaçlayan eğitim ile insan davranışlarının neden ve sonuçlarını bilimsel yöntemlerle araştıran sosyoloji arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Bu bölümde eğitimin sosyal temelleri ve kavramları üzerinde durulacaktır.

EĞİTİM

Eğitim toplumun içinde yaşam boyu süren bir süreçtir. Bu tanım dışında;

- **Mill'e göre** eğitim; bireyin kendisi ve başkaları için mutluluk aracıdır.
- **Kant'a göre** eğitim; insanın mükemmelleşmesidir.
- **Spencer'a göre** eğitim; iyi yaşama olanakları sağlayan etkinliklerin tümüdür.
- **Durkheim'e göre** eğitim; fiziksel ve toplumsal çevrenin insan üzerinde meydana getirdiği etkilerdir. Durkheim'in eğitim tanımı, eğitime toplumsal bir nitelik kazandırmış, bu tanımla eğitimin toplumsal yönlerine dikkat edilerek eğitim ile sosyoloji arasında ilişki kurulmuştur.

SOSYOLOJİ

Sosyoloji; toplumsal grupları, örgütlenmeleri, kurumları, bireylerin toplumsal ilişkilerini, toplumsal normları, değerleri ve kültürleri bilimsel yöntem ve araştırma teknikleri kullanarak inceleyen ve bilimsel sonuçlara ulaşan bir sosyal bilimdir.

Çağdaş toplumlarda eğitimin açık ve gizil olmak üzere iki tür işlevi vardır.

Eğitimin Açık İşlevi

- » Kültürel mirası yeni kuşaklara aktarmak,
- » Bireyin meslek sahibi olmasını sağlamak,
- » Bireylere akılcı düşünmenin yollarını öğretmek,
- » Bilimin gelişmesine katkı sağlamak,
- » Bireylerin doğal ve toplumsal çevreyi bilimsel ilkeler doğrultusunda değerlendirmelerini olanaklı kılmaktır.

Eğitimin Gizil İşlevi

- » Bireylere yeni ve **daha üst** düzey statü kazandırmak,
- » Kötü alışkanlıkların önlenmesinde bireylere yardımcı olmak,
- » Uygun iş ve eş olanakları sağlamaktır.

Eğitimin bu açık ve gizli işlevleri incelendiğinde eğitim ile toplumun birlikteliği açıkça görülmektedir.

EĞİTİM SOSYOLOJİSİ

Eğitim sosyolojisi, toplum ile toplumun sosyal kurumlarından biri olan eğitim arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri inceleyen bilim dalıdır.

Eğitim sosyolojisi, eğitimin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini ve toplumsal yapının eğitimi nasıl şekillendirdiğini araştırır. Bu bilim dalı, sosyolojinin genel yöntemlerini kullanarak eğitimin toplumsal eşitsizlikler, sosyal tabakalaşma, fırsat eşitliği, kültürel aktarım ve sosyal değişme üzerindeki etkilerini inceler.

Eğitim Sosyolojisinin Ele Aldığı Konular

- » Eğitsel düşünce, kuram ve politikaların sosyal kaynakları, etmenleri ve sonuçları
- » Eğitim kurumlarının sosyal yapısıyla olan ilişkileri
- » Eğitim kurumlarının yapısı ve işleyişi
- » Aile, sosyal - ekonomik durum, etnik ve dinsel gruplar gibi faktörlerin eğitime etkisi
- » Eğitim ve toplumsal eşitsizlik
- » Kültürel aktarım ve sosyal değişim
- » Eğitimde toplumsal cinsiyet

Eğitim Sosyolojisinin Tarihçesi

- Eğitim sosyolojisinden, sosyolojinin bir dalı olarak **ilk kez** ABD'de **1907 yılında** bahsedilmiştir. **1917 yılında ilk kez** eğitim sosyolojisi kitabı yazılmıştır.
- Eğitim sosyolojisinin ABD'de ortaya çıkış nedeni, bu ülkenin sosyal yapısıdır. Farklı din, dil, ırk ve milletlere mensup insanların yaşadığı bir ülkede bu çeşitlilik, toplumsal sorunların kaynağı olmuştur. Bu sorunların aşılmasında eğitimin etkili olabilmesi için, eğitimcilerin bireylerin geldiği kültürel yapıyı tanımaları, onların değer yargılarını ve tavırlarını bilmeleri gerektiği düşünölmüştür. Bu yaklaşım, eğitim sosyolojisinin temelini oluşturmuştur.
- Dünyada ise eğitim sosyolojisi alanında üç önemli isim öne çıkmaktadır. Bunlar; Emile Durkheim, Auguste Comte ve Le Play 'dır. Bu isimler arasında en önemli yere sahip olan kişi Emile Durkheim'dır.
- Durkheim, sosyolojinin bilim olması konusunda yaptığı çalışmalarla tanınmakta ve eğitim sosyolojisi alanında da önemli katkılar sunmaktadır. Ona göre: Eğitim toplumsal bir süreçtir ve her toplum kendi gereksinimlerine uygun eğitim kurumlarına sahiptir. Her toplum, ortak gereksinimlerini karşılayan bir eğitim sistemine ihtiyaç duyar.
- Durkheim eğitimi, bir "toplumsal olay" olarak görür ve onun toplum ile ilişkisini vurgular. Eğitim sosyolojisi, bu anlayış temelinde şekillenmiştir.
- Durkheim'dan sonra, eğitim sosyolojisine katkı sağlayan diğer bilim insanları şunlardır: John Stuart Mill, Immanuel Kant, Herbert Spencer, Max Weber, Karl Mannheim.
- Bu isimler arasında Karl Mannheim'in görüşleri dikkat çekicidir. Mannheim, eğitimin, toplumsal sorunları çözmede ve toplumun gelişiminde en etkili araçlardan biri olduğunu savunur.

Türkiye'de Eğitim Sosyolojisinin Tarihçesi

- Türkiye'de eğitim sosyolojisi çalışmaları, 1915'li yıllara dayanır.
- **1917 yılında** Darülfünun'da eğitim sosyolojisi dersi **ilk kez** verilmiştir.
- **1965 yılında**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde programdan bağımsız bir eğitim sosyolojisi dersi eklenmiştir.
- **1953 yılında**, ilköğretmen okullarında eğitim sosyolojisi dersleri okutulmaya başlanmıştır.
- 1967 - 1968 öğretim yılında, eğitim enstitüleri programına dahil edilmiştir.
- 1980'li yıllardan itibaren, eğitim fakültelerinde zorunlu ders olarak yer almıştır.

Türk Eğitim Sosyolojisine Katkı Sağlayan İsimler

Türk eğitim sosyolojisinin gelişimine katkı sağlayan önemli isimler şunlardır:

Ali Suavi: Eğitimde modern terminolojiyi **ilk kez** kullanmış, geleneksel yöntemlerin değiştirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Münif Paşa: Darülmualimin'de "Usul-i Tedris ve Terbiye" adlı dersi başlatarak pedagojik gelişimlere öncülük etmiştir.

Ziya Gökalp: Durkheim'ın görüşlerini Türkçeye adapte etmiş, eğitimin milli kültürle ilişkili olması gerektiğini savunmuştur.

Prens Sebahattin: Sosyolojide bireyci ve cemaatçi yaklaşımları ele alarak Osmanlı toplumunu analiz etmiştir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu: Çocuk eğitiminin doğal çevre ve toplumsal etkilerle şekillenmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Nusret Köymen: Eğitim sosyolojisinin Türkiye'de kurumsallaşması konusunda önemli katkılar sunmuştur.

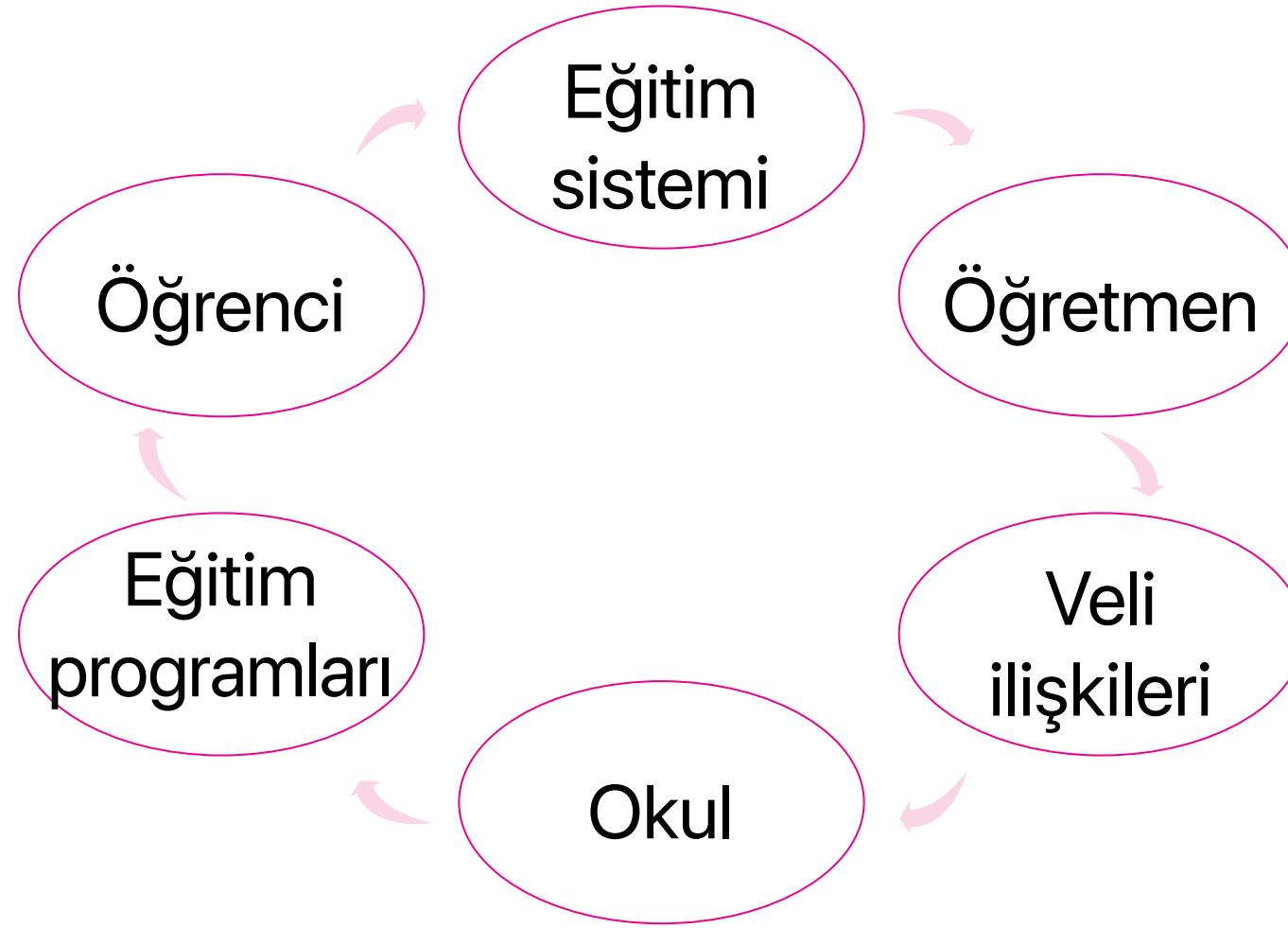
Eğitim Sosyolojisinin Temel Özellikleri

- Eğitim sosyolojisi, sosyal gelişim aracıdır. Lester, Ward, Good ve Ellwood gibi sosyologlar, eğitimin toplumsal sorunları çözme ve sosyal dengeyi sağlama kapasitesine vurgu yapmıştır. Eğitim, bireylerin topluma uyum sağlamasına olduğu kadar, toplumun yeniliklere açık olmasına da katkıda bulunur.
- Eğitim sosyolojisi, eğitim amaçlarının sosyal boyutunun incelenmesinde bir araçtır. Eğitim araçlarının sosyal belirleyicileri ile ilgilenen Kinneman ve Peters eğitim sosyolojisini eğitim araçlarının nesnel bir çözümlemesi olarak düşünmektedirler.
- Eğitim sosyolojisi, sosyolojinin eğitimsel sorunlara uygulanmasıdır. Sosyolojinin yöntemleri ve teorileri eğitimsel sorunlara uygulanarak birey, grup ve toplum düzeyindeki eğitim süreçleri analiz edilir. Eğitim programlarının geliştirilmesi, eğitimin toplumsal eşitsizliklere etkisi ve fırsat eşitliğinin sağlanması gibi konular incelenir. Bu yaklaşım, eğitimin sosyal politikalarla ilişkisini ve toplumsal adalet üzerindeki rolünü vurgular.

- Eğitim sosyolojisi, sosyalleşme sürecinin incelenmesidir. Sosyalleşme çocuğun toplumsal yaşama hazırlanmasıdır. Bu da eğitim yoluyla gerçekleşmektedir. Çocuk bu süre yoluyla belli bir toplum ya da grupla bütünleşmektedir.
- Eğitim sosyolojisi, eğitimcilerin eğitimde yararlandığı bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı öğretmen, araştırmacı ve eğitim uzmanlarının eğitimin sosyal temelleri konusunda bilgi sahibi olmaları, onların mesleki yeterlilikleri ve başarıları için temel bir koşuldur.
- Eğitim sosyolojisi, toplumsal sorunları (örneğin toplumsal eşitsizlik, sosyal dışlanma ve fırsat eşitsizliği) analiz ederek çözüm önerileri geliştirir. Eğitim, bireylerin ekonomik ve sosyal hayata entegrasyonunda kritik bir rol oynar.
- Eğitim sosyolojisi, toplumsal ve kültürel aktarımın incelenmesidir. Eğitim, toplumsal norm ve değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında temel bir araçtır. Eğitim sosyolojisi, bu sürecin nasıl gerçekleştiğini ve kültürler arası farklılıkların eğitime etkisini inceler.
- Eğitim sosyolojisi, eğitim ve sosyal hareketlilik arasındaki ilişkiyi ele alır. Eğitim, bireylerin sosyal statü kazanmalarında veya mevcut sosyal tabakalar arasında hareket etmelerinde önemli bir rol oynar. Toplumsal hareketlilik, eğitimin ekonomik ve sosyal fırsat yaratma gücünün bir sonucudur.

Eğitim Sosyolojisinin alışma Alanı

Eğitim Kurumunun Temel İşlevleri

Eğitim çok amaçlı bir girişimdir. Eğitimin görevleri çeşitli olmakla beraber, bunları belli gruplar altında toplamak mümkündür. Bu yönüyle düşünülürse eğitimin toplumsallaştırma (sosyalleşme), bireyi geliştirme, siyasal ve ekonomik işlevlerinden bahsedebiliriz. Bu işlevler birbirini tamamlar niteliktedir.

Eğitimin Toplumsal İşlevi

Eğitim, bireylerin; toplumun normlarını, değerlerini, geleneklerini ve kurallarını öğrenerek sosyal hayata uyum sağlamasını amaçlar.

Toplumsallaşma süreci, bireylerin toplumun bir parçası hâline gelmesini ve ortak kültürel değerleri paylaşmasını sağlar. Örneğin okullarda verilen sosyal bilgiler dersleri veya grup çalışmaları bireylerin toplumsal uyumunu artırır.

Kültürel Mirası Aktarma İşlevi

Eğitim, bir toplumun tarihini, kültürel birikimini, dilini ve sanatını yeni nesillere aktararak kültürel devamlılığı sağlar.

Bu işlev, bireylerin toplumsal kimliklerini geliştirmelerine ve toplumun değerlerini benimsemelerine katkıda bulunur. Örneğin, tarih dersleri ve geleneksel törenler yoluyla kültürel miras öğrencilere öğretilir.

Eğitimin Siyasal İşlevi

Eğitim, bireyleri yurttaşlık bilinciyle donatarak demokratik ve aktif vatandaşlar yetiştirir. Demokrasi, insan hakları ve siyasal sistemler hakkında bilgi verirken bireylerin siyasal katılımını teşvik eder. Bu işlev, toplumda daha bilinçli ve sorumlu bireylerin oluşmasını sağlar. Örneğin, okullarda verilen vatandaşlık ve insan hakları dersleri bu işlevi destekler.

Seçme ve Yönelme İşlevi

Eğitim, bireyleri yetenek ve ilgilerine uygun meslekler seçmeye yönlendirir. Aynı zamanda, toplumun ihtiyaç duyduğu mesleki alanları destekleyerek iş gücü piyasasının gereksinimlerini karşılar. Bu işlev, bireylerin toplumsal rollerini belirlemesinde ve kariyer yolculuklarında rehberlik eder. Örneğin, meslek liseleri ve kariyer rehberliği bu işlevi yerine getiren araçlardır.

Eğitimin Ekonomik İşlevi

Eğitim, bireyleri ekonomik hayata hazırlayarak iş gücü piyasasına kazandırır. Mesleki bilgi ve beceriler kazandırarak bireylerin üretkenliğini artırır. Aynı zamanda, gelir eşitsizliğinin azaltılmasına ve toplumda daha adil bir gelir dağılımının sağlanmasına katkıda bulunur. Örneğin, mühendislik veya işletme programları bu işlevin somut örnekleridir.

Eğitimin Bireyi Geliştirme İşlevi

Eğitim, bireyin bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimini destekler. Eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirerek bireyin potansiyelini **en üst** düzeye çıkarmasını sağlar. Özgüven kazanma ve kendini gerçekleştirme süreçlerini destekleyen grup projeleri veya yaratıcı etkinlikler bu işlevi somutlaştırır.

TOPLUMSAL OLGULAR VE EĞİTİM

Eğitim aracılığıyla bireyleri toplumsallaştırma süreci doğumla başlayıp ölümle son bulur. Bu süreçte bireyler ve toplumlar; toplumsal denetim, toplumsal değişme, toplumsal hareketlilik, nüfus oranları, kültür gibi çeşitli toplumsal olgularla karşı karşıya gelmektedir.

TOPLUMSAL DENETİM VE EĞİTİM

Toplumsal denetim, bireylerin veya grupların davranışlarını düzenleyen, toplumsal düzeni koruyan ve normların sürekliliğini sağlayan toplumsal süreçleri ifade eder.

Tüm toplumlarda, bireylerin davranışlarını düzenleyen ve toplum yapısına şekil veren normlar, değerler ve kurallar bulunur. Bu kurallara uyulmaması durumunda, kınamadan hapis cezasına kadar çeşitli yaptırımlar uygulanabilir.

Toplumsal Denetimi Sağlayan Unsurlar:

Devlet: Toplumsal denetimi gerçekleştiren en büyük resmi kuruluş devlettir. Güvenlik güçleri, yazılı hukuk kurallarını uygulayarak toplumsal düzenin devamını sağlar.

Diğer Sosyal Kurumlar: Din, aile, medya ve eğitim gibi kurumlar da toplumsal denetimde önemli roller oynar. Bu kurumlar yazılı olmayan, informel (resmi olmayan) normlar üzerinden bireylerin davranışlarını yönlendirir.

Yazılı Kurallar: Devlet tarafından belirlenmiş yasalar ve düzenlemeler yazılı hukuk kurallarını oluşturur. Bu kurallar, uyulmadığında cezai yaptırımlarla desteklenir.

Yazısız Kurallar: Gelenek, görenek, örf ve **adet** gibi yazılı olmayan normlar, bireylerin gündelik davranışlarını yönlendiren toplumsal kurallar sistemidir. Yaptırımları resmî değil, toplumsal onay veya kınama şeklindedir.

Normlar:

Normlar, toplumsal düzeni sağlayan, bireylerin doğru ve yanlış davranışlarını belirleyen kurallardır. Normların yaptırım gücü vardır ve bu yaptırımlar halkın onayı (toplumsal ödüller) ya da kınaması (toplumsal cezalar) şeklinde olabilir. Normlar iki ana kategoriye ayrılabilir:

Geleneksel Normlar (Folkways): Gündelik yaşamda bireylerin uyması beklenen görgü kurallarıdır. Örneğin, nezaket ve selamlaşma.

Ahlaki Normlar (Mores): Daha ciddi ahlaki kurallardır ve ihlali toplum tarafından sert şekilde kınanır.

Gelenekler ve Görenekler:

Gelenekler: Toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan, geçmişteki kökenleri nedeniyle saygın kabul edilen alışkanlıklar ve davranışlardır. Geleneklerin toplumsal yaptırım gücü yüksektir. Örneğin, düğünlerde kına gecesi.

Görenekler: Gündelik yaşamın alışkanlıklarını, eskiden beri görüldüğü gibi yapıma biçimlerini ifade eder. Örneğin, nezaket kuralları veya selamlaşma.

Değerler:

- Değerler, toplumun iyiyi, kötüyü, güzeli, çirkini, onurluyu ve onursuzu tanımladığı standartlardır.
- Değerler, normların temelini oluşturur ve bireylere toplumsal yaşamda rehberlik eder.
- Değerler, bireylerin davranışlarını yönlendiren soyut ilkeler olup, toplumun kimliği ve ortak bilinci açısından önemli bir yere sahiptir.

Eğitim ve Toplumsal Denetim:

- Eğitim, bireylere önce okul kurallarını ğretir. Bunun yanı sıra başkalarına karşı hoşgörlü olmayı, haksızlık yapmamayı, başkalarının haklarına saygılı olmayı aşılar.
- Eğitim, toplumsal normların bireylere aktarılmasında ve bu normlara uyum sağlanmasında kritik bir rol oynar.
- Eğitim, bireylerin eleştirel düşünme, toplumsal sorumluluk geliştirme ve toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlama becerilerini kazandırır. Bu yönüyle, eğitim yalnızca kurallara uyumu sağlamaz, aynı zamanda bireylerin toplumu geliştirme ve dönüştürme potansiyelini de destekler.
- Eğitim, toplumsal düzenin korunmasında devlete yardımcı olur; bu nedenle, yazılı kuralların yanı sıra yazısız kuralların öğretilmesinde de etkilidir.

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE EĞİTİM

- Değişme, bir durumdan yeni bir duruma geçişi ifade etmektedir.
- Toplumsal değişme ise toplumsal düzenin, bu düzeni sağlayan toplumsal ilişkilerin, bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların ve kültürel yapıların değişmesidir.
- Sanayi devrimi sonucu baba otoritesinin egemen olduğu geniş aileden çekirdek aileye geçiş bir toplumsal değişim örneğidir.

Toplumsal Değişmenin Özellikleri

- Toplumların değişim yönü ileriye doğru da olabilir, geriye doğru da. Ancak her değişim ilerleme anlamına gelmez.
- Toplumsal değişmeler topluma rahatlık, mutluluk ve istikrar getirebileceği gibi kargaşa, çatışma ve sosyal sorunlara da neden olabilir.
- Toplumsal değişmenin yönü ve hızı, toplumlara göre ve aynı toplumda zamana göre farklılık gösterir. Örneğin, modernleşme süreçleri her toplumda aynı hızda ilerlemez.
- Toplumsal yapının bir unsurunda yapılan değişiklik, diğer unsurları da etkiler. Örneğin, ekonomik gelişmeler aile, eğitim ve siyasal sistemleri etkileyebilir.

- Değişime hazır olmayan toplumlar değişime zorlandıklarında sosyal çatışmalar ve sorunlar yaşarlar. Bu nedenle, değişim süreçlerinin toplumsal yapıya uygun olması önemlidir.
- Toplumsal değişme dinamik bir süreçtir; bazen hızlanır (örneğin, savaş veya devrim dönemlerinde), bazen yavaşlar (durağan toplumsal yapılar).

Toplumsal Değişmeyi Etkileyen Faktörler

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler: Bilim ve teknolojideki yenilikler toplumsal yaşamı derinden etkiler. Örneğin otomobillerin icadı trafik düzenlemelerini gerektirmiştir; internet teknolojisi bilgiye erişimi hızlandırmıştır.

Ekonomik gelişmeler: Üretim araçlarının gelişmesi ve ekonomik sistemlerdeki değişiklikler, toplumsal yapıyı ve sınıf ilişkilerini etkiler. Örneğin sanayi devrimi, işçi sınıfı ve burjuvazinin doğmasına neden olmuş ve kapitalist ekonomi sistemini şekillendirmiştir.

Doğal çevre koşulları: İklim değişikliği, doğal afetler veya coğrafi faktörler toplumsal yapıyı değiştirir. Örneğin deprem sonrası yeniden yapılanma süreçleri veya köyden kente göç gibi olgular toplumsal değişmeye neden olur.

İdeoloji: Yeni ideolojiler, toplumsal düşünce sistemlerini ve davranış kalıplarını değiştirir. Örneğin Rönesans hümanizmi; insan hakları, özgürlükler ve birey merkezli düşünceyi yaygınlaştırmıştır.

Politik faktörler: Devrimler, rejim değişiklikleri ve politik reformlar toplumsal yapının yeniden şekillenmesine neden olur. Örneğin bir diktatörlükten demokrasiye geçiş toplumun birçok unsurunu etkiler.

Kültürel yayılma (Diffüzyon): Kültürler arası etkileşimler, fikirlerin, normların ve teknolojilerin bir toplumdan diğerine yayılmasını sağlar. Örneğin küreselleşme sonucu dünya genelinde benzer kültürel değerlerin yayılması.

Nüfus bileşimi: Toplumun demografik yapısındaki değişimler toplumsal yapıyı etkiler. Örneğin kadın ve erkek nüfus oranlarının değişmesi, evlilik biçimlerini ve toplumsal rollerin algılanışını değiştirebilir.

Eğitim ve Toplumsal Değişme İlişkisi

Eğitimin Toplumsal Değişimdeki Rolü

- Eğitim, toplumsal değişimi başlatan, hızlandıran ve yönlendiren bir araçtır.
- Eğitim, bireylerin değişime uyum sağlamalarını kolaylaştırır ve toplumsal gelişmeyi sürdürülebilir hâle getirir.
- Eğitim, toplumun kültürel, ekonomik ve politik yapısındaki değişimleri yönetmek için bireylerin yeteneklerini geliştirir.

Eğitimin Değişimden Etkilenmesi

- Toplumsal değişimden **en çok** etkilenen kurumların başında eğitim gelir.

- Eğitim programları, toplumun değişen ihtiyaçlarına göre sürekli olarak güncellenir. Örneğin, sanayi devrimi sırasında meslek eğitiminin önemi artmış; dijital çağda bilgi teknolojileri eğitimi önem kazanmıştır.

Eğitim ve Kültürel Değişim

- Eğitim, kültürel normların ve değerlerin aktarılmasını sağlar.
- Bireylere eleştirel düşünme becerileri kazandırarak onların değişen kültürel koşullara uyum sağlamalarına yardımcı olur.

Değişimi Yönlendirme

- Eğitim, toplumsal değişimin temelini hazırlayarak olumlu değerleri yerleştirir. Yeni fikirler, bilimsel ve teknolojik yenilikler eğitim yoluyla topluma kazandırılır.
- Eğitim toplumsal değişimin hızını ve yönünü kontrol etmeye yardımcı olan bir mekanizma olarak görev yapar.

Eğitimin Bireysel ve Toplumsal Etkileri

- Eğitim, bireylere eleştirel düşünme becerileri kazandırarak değişimi anlamalarını ve bu değişime liderlik etmelerini sağlar.
- Eğitim sosyal uyum ve istikrar sağlayarak toplumsal değişimi çatışma yerine iş birliği yoluyla gerçekleştirme olanağı sunar.

TOPLUMSAL HAREKETLİLİK VE EĞİTİM

- Hareketlilik, bireylerin veya grupların zamanda, mekânda ya da toplumsal yapılardaki devinimlerini ifade eder. Bu devinim, fiziksel bir yer değiştirme olabileceği gibi, sosyal statü veya toplumsal rollerindeki değişiklikleri de kapsar.
- Toplumsal hareketlilik, bireylerin veya grupların toplumdaki toplumsal hiyerarşide bir statüden başka bir statüye geçişidir. Bu, bireyin gelir düzeyinde, mesleğinde, yaşam biçiminde veya üyesi olduğu sosyal gruplarda meydana gelen değişiklikler yoluyla gerçekleşebilir.
- Toplumsal hareketlilik, bireylerin toplumdaki ekonomik, sosyal ve kültürel yapılar arasında yer değiştirmelerini içerir.

Toplumsal Hareketliliğin Nedenleri

- » Demografik etmenler
- » Teknoloji
- » Siyasal etmenler

- » Ekonomik etmenler
- » Ailenin toplumsal yapısı
- » Eğitim

- Toplumsal hareketlilik, dikey ve yatay hareketlilik olmak üzere ikiye ayrılır.

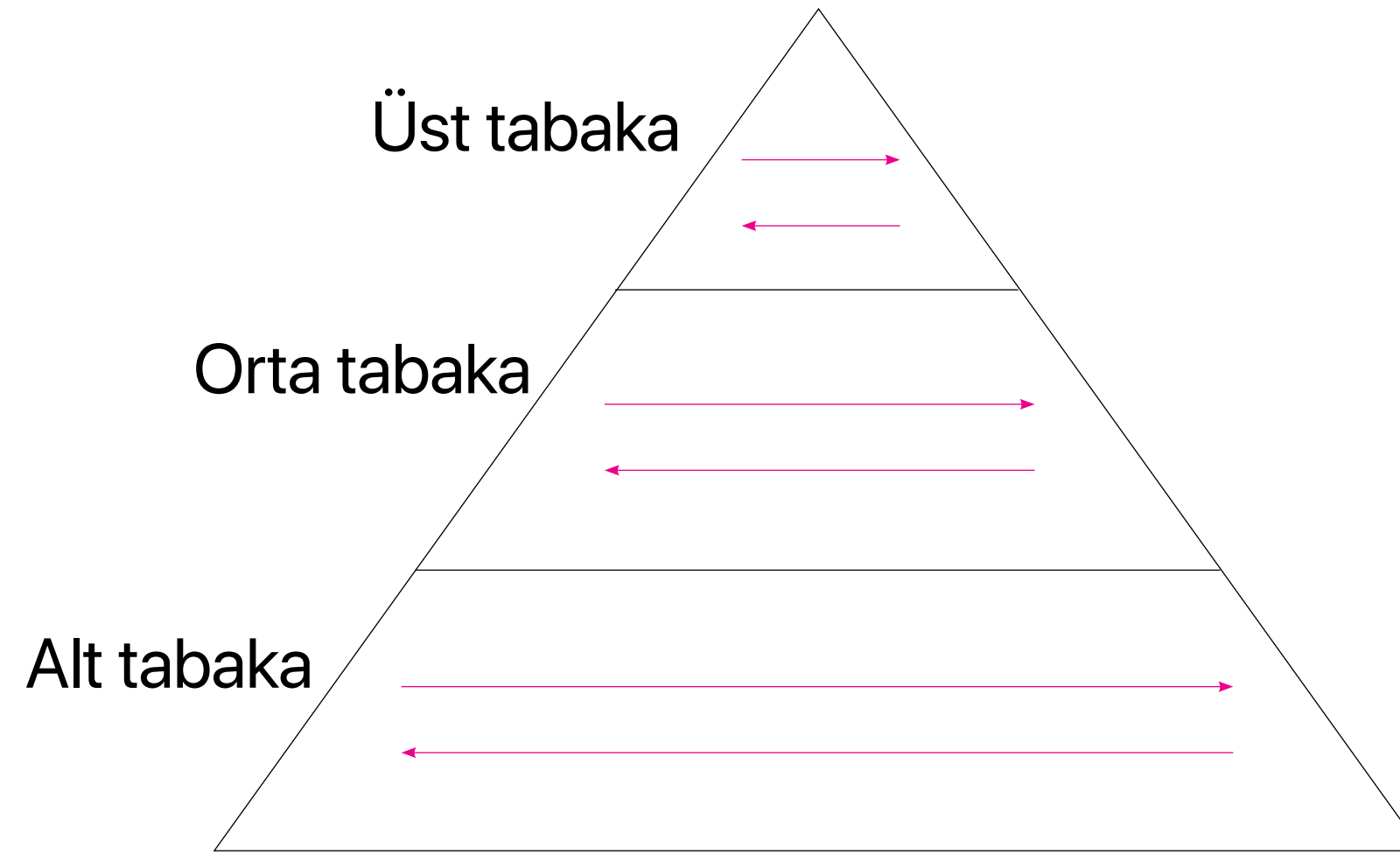
Yatay Hareketlilik

Statü, kişinin toplumda işgal ettiği yer veya durumu demektir. Toplumunu alt, orta ve üst tabaka veya sınıf olarak üçe ayırabiliriz. Yatay hareketlilikte statü değişmesi söz konusu değildir.

Yatay hareketlilik, bir toplumsal tabakada yer alan kişinin yaşam koşullarında herhangi bir değişiklik olmadan çevresini ve yerini değiştirmesini ifade eder.

Bir lisedeki öğretmenin bir başka liseye öğretmen olarak tayin olması yatay hareketliliğe örnektir.

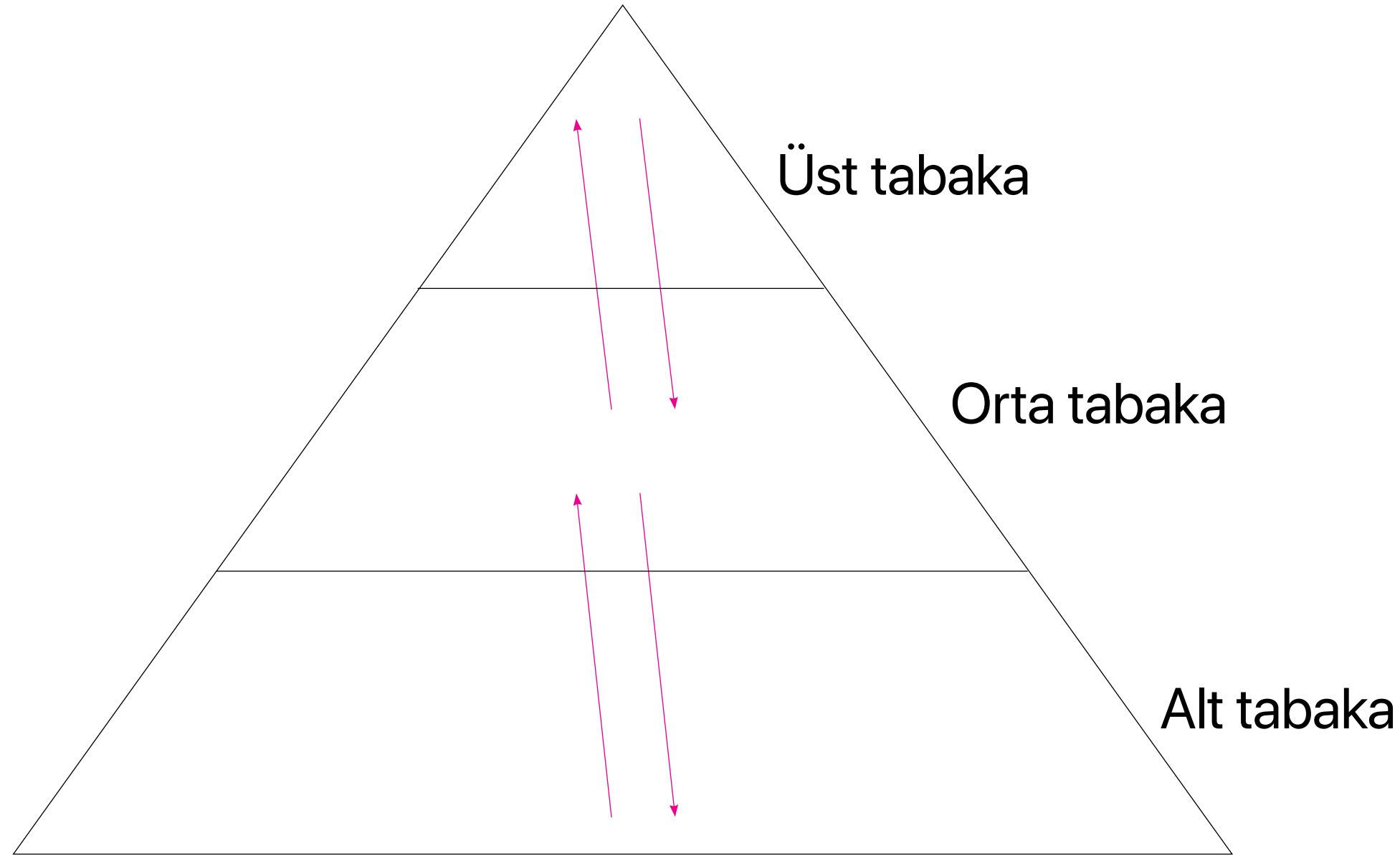
Bir toplumun içerisinde yatay hareketlilik:

Dikey Hareketlilik

Bireyin statüsünde bir değişiklik olma durumunu ifade eder. Bir şirketteki memurun zamanla aynı kurumda müdür olması dikey hareketliliğe örnektir. Dikey hareketliliğin yukarıya veya aşağıya olmak üzere iki yönü vardır.

Bir toplumun içerisinde dikey hareketlilik:

Eğitim ve toplumsal hareketlilik, bireylerin modern toplumdaki konumlarını belirlemede son derece önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü günümüz toplumlarında eğitim, bir toplumda var olan eşitsizliklerin değiştirilmesinde önem taşıyan toplumsal hareketliliğin en önemli amaçlarından biri olarak görülmektedir. Bu bağlamda, nitelikli ve tüm toplumsal kesimlere yaygın olarak sunulan bir eğitim sistemi toplumsal değişimin ve gelişimin olmazsa olmaz bir ön koşulu olarak görülmektedir.

NÜFUS VE EĞİTİM

Bir ülkede, bir bölgede veya bir evde belirli bir alanda yaşayan insanların toplam sayısına nüfus denir. Nüfus, birey başına düşen gelir miktarını, üretim - tüketim oranını, okul sayısını ve okullardaki öğrenci sayısını etkileyen temel bir unsurdur. Aynı zamanda nüfusun yapısı, ekonomik, sosyal ve çevresel birçok alanda doğrudan veya dolaylı etkiler yaratır.

Nüfusun yapısı, demografik süreçler (doğum, ölüm, göç) ve ekonomik, sosyal, kültürel faktörler gibi etkenlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu değişimler, toplumsal yaşamın farklı alanlarında önemli sonuçlar doğurur. Örneğin, nüfusun bölgesel dağılımı, eğitim kurumlarının planlanmasını ve erişilebilirliğini doğrudan etkiler.

Nüfusun yapısı ile toplumun eğitim düzeyi arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu ilişkiler şu şekilde özetlenebilir:

- Eğitim düzeyi yükseldikçe bireyler sağlık konusunda daha bilinçli hâle gelir ve bu durum, ölüm oranlarının azalmasını sağlar.
- Eğitim düzeyinin artması, doğurganlık oranını düşürerek ailelerdeki çocuk sayısını azaltır. Bu durum, kaynakların daha verimli kullanılmasını ve yaşam kalitesinin artmasını sağlar.
- Eğitim düzeyi düşük olan toplumlarda doğum oranları yüksek, beklenen yaşam süresi ise genellikle düşüktür.

- Kadınların eğitim seviyesinin artması, doğurganlık oranını doğrudan düşürürken iş gücüne katılımı artırır ve ekonomik kalkınmayı destekler.

Nüfus artışı da eğitimi doğrudan etkiler. Nüfus arttıkça, sınıflardaki öğrenci sayıları artar, yeni okul ihtiyacı doğar ve mevcut eğitim kaynaklarının yetersiz kalma riski artar. Aynı zamanda, hızlı nüfus artışı çeşitli toplumsal sorunları da beraberinde getirebilir:

- Şiddet olaylarının ve suç oranlarının artması,
- Çevrenin bilinçsiz şekilde kullanılması ve doğal kaynakların hızla tükenmesi,
- Ahlaki değerlerin ve toplumsal normların zayıflaması.

Bu gibi sorunların çözümünde eğitimin önemli bir rolü vardır. Eğitim, bireylerin toplumsal sorumluluk bilincini geliştirdiği gibi nüfus artış hızının kontrol edilmesinde de etkili bir araçtır. Örneğin, aile planlaması ve doğum kontrolü gibi uygulamalar, eğitimin yaygınlaştırılması sayesinde daha etkin bir şekilde hayata geçirilebilir.

Sonuç olarak, nüfus yapısındaki değişimlerin eğitime olan etkisi göz ardı edilemez. Eğitim, bireylerin yaşam kalitesini artırdığı gibi, nüfus artışını ve toplumsal yapıyı dengelemede de stratejik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, nüfus planlaması ve eğitimin geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin temel taşlarından biridir.

KÜLTÜR VE EĞİTİM

Eğitim, bir toplumun tüm yaşamını kapsayan ve bireylerin bilgi, beceri ve değerlerle donatılmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanabilir. Kültür ise bireylerin bir toplumun üyesi olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, yetenek ve alışkanlıkları içeren geniş bir kavramdır. Kültür, farklı düşünürler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır:

- Taylor'a göre kültür, bir toplumun üyesi olarak bireyin edindiği her türlü bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür.
- Durkheim kültürü, toplumsal olguların tümü olarak tanımlar.
- Marx ise kültürü, doğanın yarattıklarına karşılık, insanın kendi çabasıyla ortaya koyduğu her şey olarak ifade eder.

Okul: Eğitim ve Kültür Kurumu

Okul, hem bir eğitim hem de bir kültür kurumu olarak, kültürün korunmasında ve yeni nesillere aktarılmasında temel bir rol oynar. Aile ve sosyal çevrenin ardından, kültürün genç kuşaklara aktarılması görevini üstlenen en önemli kurum okuldur. Okullar, ailenin ve sosyal çevrenin çoğunlukla düzensiz ve plansız şekilde yaptığı bu kültürel aktarımı, sistemli, programlı, amaçlı ve bilimsel bir biçimde gerçekleştirir.

Eğitimin, kültürün aktarımı ve geliştirilmesindeki rolleri şu şekilde özetlenebilir:

Kültürün korunması ve geliştirilmesi: Eğitim, mevcut kültürel değerleri korumanın yanı sıra, bilim ve teknoloji gibi alanlardaki gelişmelerle kültürü zenginleştirme görevini üstlenir.

Kültürün genç kuşaklara aktarılması: Okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar tüm eğitim kurumları, kültürel mirasın genç kuşaklara aktarılmasında kilit bir görev üstlenir.

Bilimsel ve planlı aktarım: Okullar, kültürün aktarımını yalnızca geleneklere bağlı kalmayarak, bilimsel yöntemlerle ve belirli bir plan çerçevesinde yapar.

Toplumsal bütünleşme: Eğitim yoluyla bireyler, toplumsal normları ve değerleri öğrenir, böylece topluma uyum sağlar ve toplumsal bütünleşme gerçekleşir.

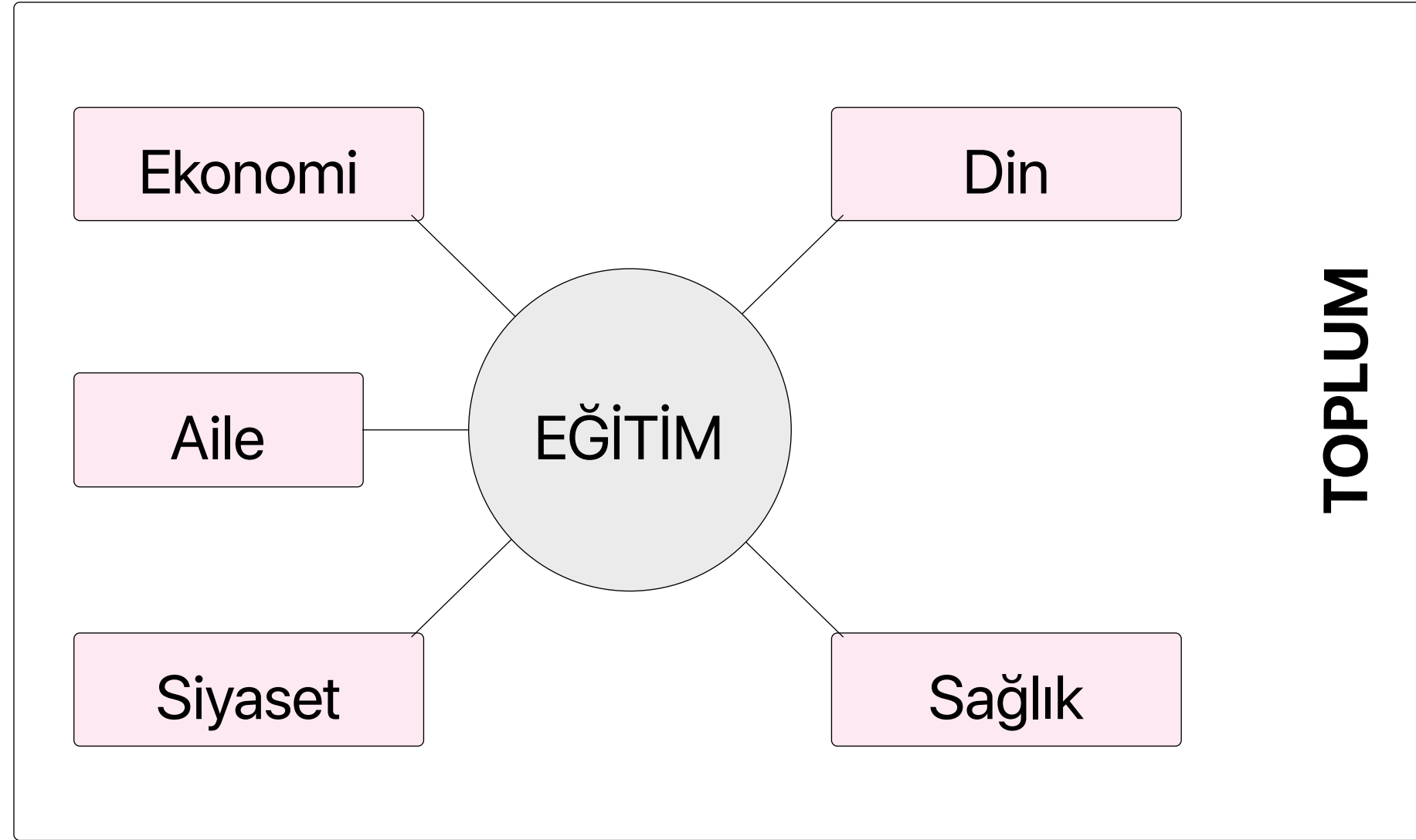
Eğitimin Kültürel Önemi

Eğitim ve kültür birbirini etkileyen ve besleyen iki önemli toplumsal olgudur. Eğitimin kültürel önemini şu şekilde detaylandırabiliriz:

- Eğitim, kültürün yalnızca korunması değil, aynı zamanda eleştirilmesi ve yeniden şekillendirilmesi sürecini de kapsar.
- Kültür, eğitimin içeriğini ve yöntemlerini şekillendirirken, eğitim de kültürün dinamik bir süreç olmasını sağlar.
- Farklı kültürlerden gelen bireylerin bir arada bulunduğu toplumlarda eğitim, kültürler arası diyalogu güçlendiren önemli bir araçtır.

EĞİTİMİN TOPLUMSAL KURUM VE SÜREÇLERLE İLİŞKİSİ

- Eğitim; aile, din, ekonomi, siyaset ve sağlıkla yoğun bir ilişki içindedir.

AİLE VE EĞİTİM

- Eğitim, gelmiş geçmiş bütün toplumlarda bireyleri hayata hazırlayan en etkili ve köklü yetiştirme faaliyetlerinden biridir. Bireylere bir anlayış biçimi sunar, onları toplumsal yaşamın gerekliliklerine uygun şekilde yetiştirir ve belirlenen hedefler doğrultusunda yönlendirir. Eğitim, bireylerin yalnızca bilgiyle donatılmasını değil, aynı zamanda onların topluma uyum sağlamasını ve toplumsal değerleri benimsemesini de hedefler.
- Birey, ilk eğitimi ailede alır ve bu eğitim, akraba, arkadaş, okul ve çevre aracılığıyla devam ederek bireyin hayata hazırlanmasını sağlar. Eğitim süreci boyunca birey, ihtiyaçlarını karşılayabilecek konuma gelir.
- Aile, bireyin gelişimine çok yönlü katkıda bulunur. Bunlar:
  - » Aile, bireyin iletişim becerilerini, duygusal olgunluğunu, fiziksel sağlığını ve zihinsel kapasitesini geliştiren bir ortam sunar.
  - » Birey, toplumsal cinsiyet rollerini genellikle aile içinde öğrenir.
  - » Aile, bireye topluma uygun davranış biçimlerini kazandırır.
  - » Aile, bireyin kişiliğinin ve kimliğinin oluşmasında önemli bir rol oynar.
  - » Aile, bireye toplumun temel değerlerini öğretir.
  - » Aile, kültürel mirası gelecek nesillere aktaran bir köprü görevi görür.

Aile ve Eğitim Kurumları Arasındaki İşbirliği

Çocuğun eğitiminde yalnızca eğitim kurumları değil, aile de önemli bir rol oynar. Bu nedenle aile ile eğitim kurumlarının sürekli iş birliği içinde olması gerekir.

Çocuğun ailede edindiği bilgi ve beceriler, okul başarısını doğrudan etkiler:

Aile içinde edinilen beceriler: Çocuğun ailede öğrendiği bilgi, tutum ve beceriler, okulda öğrendiklerini destekler nitelikteyse çocuk, okulda daha başarılı olur.

Çelişkili öğretiler: Okul ile ailenin öğrettikleri arasında çelişki varsa bu durum, çocuğun başarısını olumsuz etkiler.

Ailenin özellikleri: Ailedeki huzursuzluklar, ailenin kültürel yapısı, aile üyelerinin eğitim durumu ve okula karşı tutumları, çocuğun başarısını etkileyen diğer önemli faktörlerdir.

Bu faktörlerin, çocuğun okul başarısını artırmak amacıyla dikkate alınması gerekir. Aile ile okul arasındaki sağlıklı iletişim, bu sorunların çözümünde kritik bir rol oynar. Özellikle okullarda görev yapan öğretmenler ve yöneticiler, velilerle düzenli iletişim kurarak çocuğun gelişimine yönelik iş birliğini güçlendirmelidir. Örneğin, düzenli veli toplantıları ve bireysel görüşmeler bu iş birliğini sağlamak için etkili yöntemlerdir.

Aile ve Okul İlişkisinin Önemi

Aile ve okul arasındaki iş birliği, çocuğun eğitiminin temel taşlarından biridir. Çocuğun başarısını artırmak ve sorunlarını çözmek için aile ile okul arasında güçlü bir bağ kurulması gerekir. Aile, eğitim sürecinin bir parçası olarak görülmeli ve çocuğun gelişimi üzerinde etkili bir ortak olarak yer almalıdır. Bu bağlamda, hem aile üyelerinin hem de eğitimcilerin üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri, eğitimin kalitesini artıracaktır.

DİN VE EĞİTİM

- Din tarihin her döneminde bireyleri, toplumları etkileyen en önemli kurumlardan biri olmuştur. Öyle ki ne kadar eskiye gidilirse gidilsin herhangi bir inançtan yoksun bir kimse düşünülmeceği gibi dini olmayan bir toplum da görülmemiştir.
- Dinin bütünleştirici işlevi en açık şekilde dini ibadet ve ayinlerde görülmektedir.
- Toplum tarafından ortaklaşa yapılan ibadet, ayin ve törenler grup ruhunu geliştirerek bireyler arasındaki toplumsal kaynaşmayı sağlar. Böylece din, toplumdaki istikrar ve devamlılığa katkıda bulunmuş olur.
- Toplumsal gelişme sürecine dayalı olarak din ve eğitim ilişkisi incelendiğinde ilkel toplumda din ve eğitimin iç içe olduğu görülmektedir.
- Bireyin grup içindeki varlığının toplumun dinsel yapısına göre tanımlanması nedeniyle ilkel toplumlarda eğitim, dinsel tören ve ayinleri içeren toplumsal bir olgu olmuştur. Örneğin; ilkel toplumlarda törenler, dinler

vb. etkinlikler öğretim sürecinin önemli bir bölümünü oluşturur. Ancak ilkel ya da uygar toplumların tümünde dinin öğrenilerek kazanıldığı ve aktarılarak sürdürüldüğü söylenebilir.

EKONOMİ VE EĞİTİM

- İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu etkinliklerden doğan ilişkilerin bütününe ekonomi denir. Bu tanıma bakıldığında üretim, üretilenleri paylaşma ve bu sıradaki ilişkilerin düzenlenmesinde eğitim, önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Bir ülkenin gelişmişliği; o ülke insanların iyi ve sürekli bir eğitim almalarına ve bunlarla kazandıkları bilgi, beceriyle ekonomik büyümeye yapabilecekleri katkıya bağlıdır.
- Kalkınmanın beyni olan bireyin bilinçlenmesi, arama, çalışma, öğrenme ve düşünme isteği ile donatılması gerekir. Bunun için, sosyoekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun ve iş gücünün eğitim düzeyidir.
- Nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması, dışa açılma ve uluslararası rekabet gücü kazanma çabası içinde olan ekonomimiz için hayati önem taşımaktadır.
- Ekonomi ile eğitim arasındaki ilişki kalkınma kavramı üzerinde odaklanır. İş gücünün verim düzeyinin yükseltilmesi, sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve hızlandırılması, gelişmenin ve gelişmenin anahtarı olan eğitimin görevi olduğu bir gerçektir.

- Kalkınma ve ilerlemeyi sağlayacak olan öge insan gücüdür. Bu nedenle insanın eğitilmesi zorunlu olarak görülmektedir.
- Ekonomik kalkınmanın gereksinim duyduğu teknisyenler, uzmanlar, bilim adamları çeşitli meslekten insanlar eğitim aracılığıyla yetişmektedir.

SİYASET VE EĞİTİM

- Eğitimi etkileyen kurumlardan biri de siyasettir. Siyaset, bir toplumun yönetim ilişkilerini ve yönetim süreçlerini belli kurallara bağlayan bir toplumsal kurumdur.
- Siyaset olgusunu ortaya çıkaran temel faktör insanların toplu halde yaşamalarıdır. Eğer bir bireyin tek başına başkalarına ihtiyaç duymaksızın varlığını sürdürme şansı olsaydı hiç kuşkusuz siyaset de söz konusu olmayabilirdi. Zira basitçe düşünüldüğünde birlikte yaşamın olmadığı yerde bir otorite sorunu, dolayısıyla siyaset de olmayabilir.
- Bir ülkenin politik işleyişi, eğitim sistemini etkilemekle birlikte, eğitim sistemi içerisinde yetişmiş bireyler de yönetim biçimlerini belirlemede etkili olduğundan eğitim ve politika arasında iki yönlü bir ilişki vardır. Bir ülkenin eğitim sisteminin iki türlü politik işlevinden söz edilebilir.
  - » Var olan siyaset sistemini korumak
  - » Siyasal önder yetiştirmek

SAĞLIK VE EĞİTİM

Eğitimin en önemli amaçlarından biri, bedenen ve ruhen sağlıklı nesiller yetiştirmektir. Sağlıklı bireyler, hem bireysel hem de toplumsal refahın temel taşıdır. Bu nedenle eğitim sistemi, bireylerin sağlık konusunda bilinçlenmesini sağlamak ve sağlıklarını korumalarına yardımcı olmak gibi önemli bir görev üstlenir.

Sağlığın Korunması ve Eğitim

Sağlığın korunması denildiğinde, bireylerin çevresel ve kişisel risklere karşı bilinçlendirilmesi, sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazandırılması ve zararlı etkilerden korunması anlaşılır.

Eğitim, sağlıklı bir toplumun oluşturulmasında şu yollarla etkili olur:

Çevresel tehlikelerden korunma: Öğrenciler, çevresel risk faktörleri (örneğin, hava kirliliği, su kirliliği gibi) konusunda bilgilendirilir ve bu tehlikelere karşı önlemler konusunda bilinçlendirilir.

Kişisel temizlik alışkanlıklarının kazandırılması: Eğitim, bireylere hijyen kurallarını öğretir ve bu alışkanlıkların günlük yaşamda uygulanmasını teşvik eder.

Dengeli ve yeterli beslenme bilinci: Sağlıklı nesiller yetiştirmek için bireylere beslenme konusunda doğru bilgi verilmesi ve sağlıklı bir diyetin önemi anlatılır.

Zararlı alışkanlıklardan korunma: Zararlı alışkanlıklar (örneğin, sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı gibi) konusunda öğrenciler bilinçlendirilerek bu alışkanlıkların zararlarından korunmaları sağlanır.

Sağlık sorunlarının erken teşhisi: Eğitim, bireylerde sağlık sorunlarının belirtilerini fark etme ve erken tedaviye yönlendirme bilinci oluşturur.

Sağlık, Eğitim ve Ekonominin Birlikteliği

Bir ülkenin kalkınmasında sağlık, eğitim ve ekonomik gelişme birbiriyle sıkı bir şekilde ilişkilidir. Bu üç temel unsur birbirini doğrudan etkiler:

Eğitim, sağlıklı bireyler yetiştirdiğinde, bu bireyler iş gücü piyasasında daha verimli çalışarak ekonomik kalkınmaya katkıda bulunur. Sağlıklı bireyler, eğitime düzenli bir şekilde devam ederek daha başarılı olurlar. Ekonomik gelişme, sağlık hizmetlerine **daha fazla** yatırım yapılmasını ve eğitim sisteminin iyileştirilmesini sağlar.

